

Nescio

Linge-blide [De uitvreter, Hfst. 1+2]

Tradus din neerlandeză de Doina Ioanid & Jan H. Mysjkin

I

În afară de omul care considera că strada Sarphati e cel mai frumos loc din Europa, n-am întâlnit un tip mai ciudat decât linge-blide.

Linge-blide pe care-l găseai seara târziu la tine acasă, culcat în patul tău, cu pantofii murdari în picioare. Linge-blide care-ți fuma trabucurile, își umplea pipa cu tutunul tău și-ți făcea risipă la cărbuni, scotocea prin dulapurile tale și se împrumuta cu bani de la tine, îți tocea încălțările și își trăgea pe el unul dintre balonzaiidele tale ca să ajungă acasă atunci când ploua. Linge-blide care-și trecea comanda pe răbojul altuia; care stătea pe terasa „Le Hollandais” și sorbea ca un prinț rachiu de ienupăr pe spezele altora; care împrumuta mereu umbrele și nu le aducea niciodată înapoi; care a încins soba de ocazie a lui Bavink până a crăpat; care purta gulerele false ale fratelui său, îi împrumuta oricui cărțile lui Appi, pleca în străinătate atunci când reușea să stoarcă bani de la babacul său și purta costume pe care nu le plătea niciodată.

Se numea Japi. Numele de familie nu i l-am știut niciodată. Bavink a apărut pe nepusă masă cu el când s-a întors de la Veere.

O vară întreagă, Bavink pictase în Zeelanda. La Veere, îl remarcase pe Japi pentru prima oară. Stătea pur și simplu așezat. Bavink se întrebese deja de câteva ori: Ce-o fi cu tipul ăla? Nimeni nu știa, îl întâlneai mereu așezat undeva, pe malul apei. Rămânea acolo ore în șir, nemișcat. La prânz și la 6 seara se ducea o oră să mânânce; restul zilei și-l petrecea așezat. Asta a durat două sau trei săptămâni, apoi Bavink nu l-a mai văzut.

Câteva zile mai târziu, Bavink se întorcea de la Rotterdam. Din când în când avea nevoie să vadă lume în jurul său. Cutureierase câteva zile prin portul Rotterdam, după care s-a săturat. Iar la bordul vaporului, între Numansdorp și Zijpe, iată-l din nou pe omul nostru. Bătea vântul cam tare în dimineața aia; se iscase un vântuleț cam rece, și creste albe alergau pe deasupra mării. Apa împrășca în răstimpuri prova, trecând peste bastingaj. Ușile cu geamuri erau închise; nu era nimeni la prova. Doar Japi era acolo, așezat, privea departe, peste bastingaj, muiat până la piele. „Ia te uite, se gândi Bavink, ai zice că-i același tip.” Bavink se apropie de el. Vaporul se balansa și se cabra. Japi stătea așezat pe banca sa, ținându-și strâns șapca pe cap, lăsându-se stropit de apă. Îi luă ceva timp ca să-și dea seama că era cineva lângă el.

– Frumoasă vreme, frate, spuse Bavink.

Japi își ridică spre el ochii săi mari și albaștri, fără să-i dea drumul șepcii. Chiar în clipa aia veni peste bord o pală mare de apă, iar stropii îi acoperiră fața.

– Nu-i rău, spuse Japi.

Cu un pleosc, prova căzu din nou greoi în apă. Un domn încerca în zadar să deschidă ușile cu geamuri ale salonului, împinse înapoi de vânt.

– Ajungem exact la timp, spuse Bavink ca să zică ceva.

– Ah, da?, spuse Japi, mie nu-mi pasă de timp.

Conversația se urnea cu greu. Japi scruta valurile. Bavink se uită la șapca cenușie a lui Japi și se întrebă cu ce fel de tip are de-a face. Deodată, Japi exclamă: „Ia uitați-vă, un curcubeu în apă”. Se putea zări un capăt al curcubeului în apă, nimic în cer. Japi se uită din nou la Bavink cu ochii săi mari și albaștri, apoi deveni brusc vorbăreț.

– Cred că stăm al naibii de bine aici, spuse Japi, păcat că nu durează pentru totdeauna.

– Doar o oră, până acostăm, spuse Bavink.

– Mergeți la Zierikzee?, întrebă Japi.

– De fapt, spuse Bavink, seara mă duc spre Veere.

– Ah, da, spuse Japi, rămâneți acolo?

– Da, rămân acolo, și dumneavoastră nu sunteți domnul care stă mereu așezat pe malul apei?

Japi nu se putu împiedica să nu râdă.

– Da, mă așez din când în când pe malul apei, *mereu* e cam exagerat.

Noaptea-s în patul meu, apoi ca să mă îmbrac și să-mi iau micul dejun, am nevoie de o oră, de o jumă de oră pentru prînz, și la șase seara trebuie să mă întorc să mănânc. Dar mi se întâmplă să mă așez pe malul apei. De-aia am venit în Zeelanda. Și încă mă mișc mult prea mult. Săptămâna asta am fost la Amsterdam. Chiar trebuia, rămăsesem fără bănuți.

– Sunteți din Amsterdam?, întrebă Bavink.

– Da, slavă Domnului!, spuse Japi.

– Și eu. Dar nu pictați?

O întrebare ciudată, de burghez, dar Bavink nu înceta să se întrebe: Ce-o fi cu tipul ăsta?

– Nu, slavă Domnului!, spuse Japi, și nici nu scriu poezii, nu sunt niciun prieten al naturii, și nici anarhist. Slavă Domnului, sunt nimic, nimicula.

Iată o chestie ce-l putea seduce pe Bavink.

Vaporul se cabra, se prăbușea, se balansa, se legăna; apa cădea ca o ploaie răpăitoare pe deasupra bastingajului; nu se zărea nimeni altcineva pe punte.

În față, apa se întindea cît cuprinzi cu ochii, acoperită de cupole albe, umbra unui mare nor era ca o insulă plutitoare; departe în zare, un cargou negru, cu tangaj serios, ieșea în larg.

– Ia uitați-vă, spuse Japi, „Stad Gent”.

Se vedeau în zare apa care țâșnea în mari jerbe de fiecare parte a prorei, precum și învolburare, clocotirea și spuma din jurul elicei. Valurile scobite, își subțiau crestele verzi și albastre, și galbene, și cenușii și albe, după adâncimea apei și reflexia norilor, niciodată și nicăieri aceleași. Un mic remorcher trăgea o barjă și două tjalk-uri.

– Nu, spuse Japi, sunt nimic și fac nimic. De fapt, încă fac prea multe. Eu mă ocup cu marea lânzezeala. Mai bine să rămâi așezat în liniște, să te agiți și să gândești e pentru netoți. Eu nici nu gândesc. Păcat că sunt nevoit să mănânc și să dorm. Ce-aș vrea mai ales ar fi să rămân așezat aici zi și noapte.

Bavink începea să găsească cazul interesant. Îl aprobă din cap. Japi își ținea în continuare șapca cu mâna dreaptă, sprijinindu-și brațul de bastingaj. Vântul sufla așa de puternic, încât Bavink fu nevoit să-și acopere nasul cu mâna ca să poată respira. Japi stătea așezat acolo ca la el acasă. Începu atunci să-i spună despre intenția sa de a mai rămâne câteva săptămâni la Veere, atât cât vor ține banii.

I se părea plăcut să pictezi, cu condiția să ai har. El n-avea așa ceva, și atunci era mai bine să nu facă nimic. Imposibil, în orice caz, să exprimi lucrurile așa cum le simți. El n-avea decât o dorință: să lânzezească întruna, să nu mai simtă nici foame și nici oboseală, nici frig și nici udeală. Țiția îi erau adevărații dușmani. Dintotdeauna și în fiecare zi, să trebuiască să mănânci și să dormi, să te adăpostești de frig, să fii muiat și pleoștit sau obosit. Uite, la balta asta, se simte foarte bine: se mulțumește să-și rostogolească valurile și să reflecte norii, schimbătoare și totuși mereu asemănătoare. Nimic n-o atinge.

În tot timpul asta, Bavink care ținea piept vântului, proptindu-se în bastonul său, aproba întruna, dând din cap. Nu-i chiar atât de nebucesc, își spunea el. Și în treacăt, îl întrebă pe Japi dacă se ducea și el mai departe spre Veere. Și așa începură să vorbească despre Zierikzee, despre Middelburg, despre Arnemuiden și toate locurile alea pe unde unul și altul au tot umblat, s-au oprit și așezat. Căci Japi mai făcuse, totuși, și altceva în viața sa, în afară de a sta așezat pe malul apei la Veere. Și Bavink observă în curând că Japi era nu numai în stare de a se plimba, de-a se opri și de-a se așeza, ci și de-a privi. Și de-a turui ca o moară stricată. Și când au debarcat împreună la Zijpe, Japi, arătându-i cu degetul spre sud-vest, spre

turnul gros din Zierikzee, pe care abia îl deslușeai la orizont, spuse: „Dikke Jan, bătrânul, răbdătorul, grosul Jan, mereu în picioare! Eram sigur. Ei, da, mereu în picioare!”

Și Bavink îl întrebă dacă se bucura mereu astfel. Și Japi îi răspunse: „Da”, nimic altceva.

Odată ajunși la Zierikzee, după ce coborâră din tramvai, Japi își clămpăni încălțările pe caldarâmul încins al unei străduțe fără pic de umbră, care se cocea și răSCOcea în plin soare, se întinse și spuse că viața era, totuși, al naibii de amuzantă. Apoi amenință soarele cu bastonul și spuse: „Soarele ăsta strălucește, dar o să se lase spre asfințit, n-o să se mai înalțe, e deja trecut de amiază, trebuie să coboare spre asfințit: diseară, o să fie din nou răcoare. Ce mutră ar face oamenii dacă n-ar mai coborî. E foarte plăcută căldura asta, nu? Hainele mi s-au lipit de corp. Aerul de mare mi se evaporă din guleraș.”

Și atunci se pare că nu trebuia să iei prea în serios povestea aia cu marea lânzeală.

La masă, Japi fu mai mult decât guraliv. Vorbea cât trei, mânca cât șase. „Aerul de mare îți lipește burta de spinare”, se spune la Veere. Bău cât pentru alți șase și cântă în întregime melodia *Nancy Brick*. Pe scurt, era plin de neastâmpăr și gălăgios, iar Bavink se gândi că un tip ca el valora greutatea sa în aur.

Și era adevărat. După-amiază îl duse pe Bavink pe metereze și înconjurară împreună de trei ori Zierikzee. Gura nu-i mai tăcea deloc, iar bastonul său arăta în toate părțile, iar când oamenii locului se opreau și se uitau la el, se ducea drept spre ei, adresându-li-se cu „Domnișor”, întrebându-i de sănătate și bătându-i pe umăr, așa încât Bavink se ținea cu mâinile de burtă de-atâta râs. Japi era neîntrecut la chestia asta: a se lua la harță cu olandezii binevoitori și binecrescuți, care nu te suportă decât dacă pari la fel de tâmp și nesărat ca ei, care te iau în zeflema și vorbesc despre tine cu voce tare, de parcă de secole, preoții și pastorii nu s-ar fi străduit să educe poporul,

până și în cel mai mic sat. Japi era un bărbat zdravăn ca un cal de tracțiune și nu șovăia a sări la bătaie, cu o asemenea forță și pricepere, încât până și cei mai răi bădărani trebuiau să se dea bătuti. La Zierikzee, nu ajunse până acolo. Zeelandezii nu sunt dintre cei mai enervanți. Japi obișnuia a spune: „Singurul lucru pe care-l regret e că la Walcheren n-ai și tu câteodată parte de o încăierare frumoșică.”

II

Timp de două zile, Bavink și Japi cutreierară prin Veere și deja se tutuiau. Ore întregi stăteau așezați pe acoperișul de la Hospitaal și contemplau Walcheren-ul, Kreek-ul și Veergat-ul, și estuarul Oosterschelde, și dunele din Schouwen. Iar de-o parte, puteau zări din nou Dikke Jan, turnul din Zierikzee, acum la nord. Și de cealaltă parte, Goes și Lange Jan, turnul din Middelburg, axa Walcheren-ului, inima acestei lumii. Și marea înainta și se retrăgea; apa urca și cobora. Și în fiecare seară își făcea apariția căpitanul șchiop al portului care aprindea mai întâi un felinar verde pe Noorderhoofd, estacada dinspre nord; apoi cobora, trebuia să înconjoare tot micul port, înainte de-a reapărea la piciorul turnului, și acolo deschidea ușa de lemn, urca scara de lemn și aprindea farul. Și Japi îi spunea atunci: „S-a mai dus o zi, jupâne!”, și căpitanul șchiop îi răspundea: „Da, domnule, încă una”. Și dacă priveai atunci spre Schouwen, vedeai rotindu-se lumina farului, apărând și dispărând. Și la o oră distanță, în larg se legăna geamandura plutitoare, clipind. Și apa bătea malurile, urca și cobora, iar în timpul nopții, nevăzut, soarele aluneca spre nord. Și astfel, ultima lucire a zilei străbătea nordul odată cu el și devenea prima lucire a unei noi dimineți. Astfel se atingeau zilele, ca de obicei în luna iunie.

Pentru pământ, lucrul ăsta se petrecea fără probleme. El se mulțumea să se rotească în jurul propriei axe, urmându-și drumul în jurul soarelui, fără nicio conștiință. Dar oamenii de pe pământ, își băteau capul cât era ziua de mare, osteniți, neliniștiți și triști, de parcă fără osteneala asta, neliniștea asta și tristețea asta, seara n-ar mai fi venit.

Japi nu se lăsa păcălit. Soarele cobora singurel în mare, în spatele dunelor din Walcheren. Dar Bavink, câteodată, nu se simțea în apele sale.

Bavink era un tip care de obicei lucra din greu. Oamenii îl găseau mai degrabă înzestrat. Lui puțin îi păsa. Nu vindea decât atunci când era nevoit. Își punea cele mai bune pânze într-un colț, și nu-și mai arunca niciodată

ochii pe ele, mereu nemulțumit. Atâta timp cât lucra, totul mergea bine, dar de îndată ce termina, începea să se frământa; uneori, se simțea sleit. Dacă oamenii ar ști cum vedea el lucrurile, cum îl țineau ele în prinsoarea lor, și-ar râde de mâzgălelele sale, de reproducerea lugubră și stângace a maiestății lor. Bavink avea lungi perioade când nu făcea nimic, doar trândăvea, privea leneș lucrurile și se târa printre ele, fericit că totul era „al naibii de frumos”, cum zicea el. Îl durea țeasta gândindu-se la toate încercările alea zadarnice, la acea muncă „nu lipsită de merite”. Nu lipsită de merite! Îi venea să vomite numai când se gândea la asta. „O muncă nu lipsită de merite!”, spuneau ei. Ce știau ei? Se vede treaba că lor Dumnezeu nu le-a jucat un renghi și nu i-a scuturat așa ca pe el. Ar fi vrut să se lase de pictat, dar nu era atât de ușor: când ai în tine chestia asta, trebuie s-o dai la iveală. Și pătimirea reîncepea, lucra, lucra zi și noapte, picta ziua, își frământa creierii noaptea, se concentra, persevera, veghea să nu-i scape nimic din mână de data asta. Nu mai mânca, nu mai dormea; la început, fuma trabuc după trabuc, dar și cu asta se sfârșea după prima zi. Resimțea atunci momente de cea mai pură fericire, mai intense decât atunci când se afunda moale în „tot acel frumos atât de savuros”. Și cutare sau cutare veneau să vadă; stăteau în spatele lui, câte doi, câte trei sau patru, uitându-se, dând din cap, arătând cu degetul. Și deodată, se termina. Bavink dădea drumul la un „Fir-ar!”, apoi se ducea să se întindă pe patul său îngust, puneă să i se aducă o dușcă de rachiu și nu mai făcea nimic. Câteva zile mai târziu, pânza era pusă alături de celelalte. Zilele următoare, era abătut, obosit, frânt, închis în el, bolnav, și începea din nou „a-și lipăi papucii”, cum zicea el: a face nimic, a lenevi, a umbla de colo-colo. Dacă avea nevoie de bani, se ducea la „coșul său de gunoi”, să caute vreo „mică pânză” „pe care putea lua ceva” și o vindea. Nimeni n-ar fi putut să-i schimbe felul său de-a fi. Așa era el croit. Forța și fragilitatea sa erau inseparabile una de alta. Și când vindea ceva, își vâra monedele în

buzunar, își zornăia florinii și rixdalele și o lua fluierând pe Kalverstraat. Saluta atunci vesel, ridicându-și sus de tot mâna, când te întâlneai cu el. Atunci, se apropia cu familiaritate, îți arăta misterios „mălaiul”, cu un râs sonor și spunea: „Sărmanii gogomani, nu-i așa?” Nu accepta niciodată bancnote: nu pot zornăi. Aur îi trebuia lui, și arginți, iar când erau prea mulți, zicea că „o să vină după restul altă dată”.

Ăsta era Bavink; și se înțelege că un domn care se străduia să lânzească îl interesa nespus de mult. Avea ce învăța de la el. Un tip care găsește că-i amuzant să se lase bătut de vânt, cu hainele și trupul îmbibate de răsuflarea lui sărată, un tip care-și linge buzele pentru a regăsi „acel al naibii de bun” gust al mării și seara își adulmecă îndelung mâinile, ca să înspire largul mării. Un tip care e mulțumit că există și că e bine sănătos, și umblă cu bucurie între cerul și pământul Bunului Dumnezeu, un tip care găsește că-i idiot ca oamenii să-și dea atâta osteneală, oameni de care își râde sus și tare, un tip care, mereu cu un surâs de beatitudine pe buze, se lasă încântat liniștit de apă, de aer, de nori și câmpuri, și care se lasă pătruns de ploaie, fără să-i dea atenție și care sfârșește prin a spune: „Cred că sunt muiat”, și apoi râde. Un tip care știe să ia o cină scumpă și să bea un rachiu scump ca nimeni altul din Olanda și care alteori, pornit la drum (căci nu stătea tot timpul așezat, i se întâmpla să hoinărească zile întregi), trăiește zi după zi doar cu pâine goală și se emoționează până la lacrimi pentru că la țară „o bucăcioară de pâine e al naibii de gustoasă”.

Și când Bavink lucra, Japi venea să se așeze lângă el în iarbă sau înăuntru, stând de-a-n călăre pe un scaun și fumând. Și când erau înăuntru, Japi aducea un al doilea scaun, ca să-și pună pe el un păhărel după care întindea din când în când mâna. Și îl făcea pe Bavink să fie în vervă. Bavink nu-i adresa nimănui altcuiva vreun cuvânt când lucra; cu Japi stătea de vorbă.

– La dracu, zicea Japi, puțin ne pasă dacă-i bun au ba, faci și tu ce poți, ești și tu doar un biet om, odată pentru totdeauna. Trebuie să pictezi. În orice caz, nu te poți abține. Lucrurilor le este tot una dacă nu le redai aidoma

cum sunt. Și oamenii nu pricep oricum nimic. Nici despre lucruri, nici despre pictura ta, nici despre tine. La urma urmei, aș putea să-mi petrec timpul mai cu folos decât să stau aici să mă îmbăt, căscând gura la mângălelile tale. *Mă pot simți oare mai rău de atâta?*

– Nu, nu-i bine, spunea el atunci, mult prea albastru; îți amintești ce-am hotărât ieri, nu? Mult prea albastru, amice. Crezi că te-ar fi mișcat până-n străfunduri dacă ar fi fost nuanța asta bizară de albastru?

Japi era o adevărată comoară pentru Bavink, care-l lua pretutindeni cu el. Bavink a făcut din Japi ceea ce era atunci când au apărut împreună la Amsterdam.

Japi deveni repede lefter. Pentru nimic în lume Bavink nu l-ar fi lăsat să plece. Japi n-avea decât să se ducă să scoțoască el însuși prin „coșul de gunoi”. Și Japi a deprins repede tainele meseriei. Niciodată „lada de rateuri” n-a fost mai rentabilă. Și de-atunci, Bavink plătea totul sau aproape totul. Japi primea câteodată ceva bani de la ai lui. Dar erau o picătură în ocean, căci se întâmpla ca domnii ăștia să trăiască precum niște capitaliști adevărați; când le venea cheful, se duceau câteva zile la Amsterdam, câteva zile la Bruxelles, la Paris, la Luxemburg; au stat chiar două săptămâni în Normandia. Japi căra de obicei după el o ladiță: un „pui al mării lăzi de rateuri”, cum zicea el. În Franța și în Belgia, agăța oamenii pe stradă, suna pe la uși. Bavink n-ar fi suportat nicio sutime din toate astea venind din partea oricui altcuiva. Dar nimeni altcineva nu se pricepea a-l menține pe Bavink în viața, după cum spunea Bavink. Conversația cu Japi era inepuizabilă. Și avea o memorie a peisajelor ceva de minune. Pe linia de cale ferată dintre Middelburg și Amsterdam, cunoștea totul, fiecare câmp, fiecare șanț, fiecare casă, fiecare alee, fiecare boschet, fiecare mic franjure de landă din Brabant, fiecare macaz. Când după ore de mers pe întuneric, îl trezeau pe Japi, care dormea neîntors pe banchetă, ca să-l întrebe: „Japi, unde suntem?”, trebuia mai întâi să aștepti să se trezească de-a binelea, apoi asculta pentru câteva clipe păcănitul trenului, înainte de-

a spune: „Cred că suntem aproape de Etten-Leur”. Și era întocmai așa! Putea să povestească cu precizie cum în cutare sau cutare zi umbra cutărui copac din apropiere de Zaltbommel cădea pe cutare sau cutare alee și ce vapoare lunecau, în cutare sau cutare moment, în dreptul Kuilenburg-ului, pe Lek, în momentul în care treceau podul căii ferate. Și Japi se așeza lângă fereastră, la pândă: „Uite ici, apoi uite colo.” Timp de ore bune. Și atunci când zărea ceva ce cunoștea deosebit de bine, dădea din cap, râzând. Sau spunea: „Uite, copacul ăla nu mai e”; sau: „Hei, acum au apărut merișoarele, nu erau ultima oară.” Sau: „Acum cincisprezece zile, soarele se găsea chiar după vârful copacului ăstuia, acum e puțin la stânga lui și mai jos, asta fiindcă suntem cu cincisprezece zile mai târziu și mai suntem și cu zece minute în întârziere.”